

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ

Չարյան Ա. Ռ., Առաքելյան Ռ. Կ.

Սոցիալական հաղորդակցման կարողությունների զարգացման արդիականությունը պայմանավորված է հասարակության սոցիալական պահանջմունքներով՝ սոցիալապես ակտիվ անհատի ձևավորման համար: Ամբողջ աշխարհում խոսքի և հաղորդակցման դժվարություններ ունեցող երեխաների թիվը գնալով ավելանում է՝ կենդանի շփման պակասի, թվային տեխնոլոգիաների՝ երեխայի կենցաղ մտնելու, ընտանիքներում առկա լարված վիճակի, էկոլոգիական, ֆիզիոլոգիական և այլ խնդիրների պատճառով: 21-րդ դարում հատկապես այլ կերպ է կարևորվում շփումն ու հաղորդակցումը՝ տեղեկատվության ձեռքբերման, մտքերի ու փորձի փոխանակման և այլ առումներով: Մակայն խոսքի խանգարումներ ունեցող անձանց համար այս հարցը մշտապես ակտուալ է, քանի որ այս անձինք ունեն թե՛ շփման, թե՛ վերբալ ու ոչ վերբալ հաղորդակցման տարբեր խնդիրներ:

Բանալի բառեր. սոցիալական կարողություններ, հաղորդակցում, լեզվի կիրառում, խոսքի խանգարում, լոգոպեդ, հարցում:

«Մարդկանց հետ հաղորդակցման ունակությունը նույնպիսի ապրանք է, ինչպիսիք են շաքարն ու սուրճը:

Ես պատրաստ եմ այդ ունակության համար վճարել ավելի, քան այս աշխարհի որևէ այլ ապրանքի համար:»

Ջոն Ռոկֆելլեր

Սոցիալական հաղորդակցումը լեզվի կիրառումն է սոցիալական համատեքստում: Այն իր մեջ ներառում է սոցիալական փոխներգործությունը, սոցիալական ճանաչումը, պրագմատիկան և խոսքային նյութի մշակումը [10]: Մասնագետներին, ծնողներին և

ուսուցիչներին հուզող այս փաստը բազում հետազոտությունների առիթ է հանդիսացել:

Անձի սոցիալիալական հաղորդակցման զարգացման հարցը միշտ եղել է փիլիսոփաների, մանկավարժների, հոգեբանների և սոցիոլոգների ուշադրության կենտրոնում: Սոցիալական հաղորդակցական զարգացման արդիականությունը պայմանավորված է հասարակության սոցիալական պահանջմունքներով՝ սոցիալապես ակտիվ անհատի ձևավորման համար, ով ընդունակ է փոխներգործել արտաքին միջավայրի հետ:

Թեմայի արդիականությունը: Հայտնի է, որ ամբողջ աշխարհում խոսքի և հաղորդակցման դժվարություններ ունեցող երեխաների թիվը գնալով ավելանում է՝ կենդանի շփման պակասի, թվային տեխնոլոգիաների՝ երեխայի կենցաղ մտնելու, ընտանիքներում առկա լարված վիճակի, էկոլոգիական, ֆիզիոլոգիական և այլ խնդիրների պատճառով [ASHA- Social Communication Disorders]: 21-րդ դարում հատկապես կարևորվում է շփումն ու հաղորդակցումը՝ տեղեկատվության ձեռքբերման, մտքերի ու փորձի փոխանակման և այլ առումներով: Սակայն խոսքի խանգարումներ ունեցող անձանց համար այս հարցը մշտապես ակտուալ է, քանի որ այս անձինք ունեն թե՛ շփման, թե՛ վերբալ ու ոչ վերբալ հաղորդակցման տարբեր խնդիրներ:

Սոցիալապես ակտիվ անձնավորության ձևավորման կարևորությունն արտահայտվել է մի շարք այնպիսի ականավոր մանկավարժների աշխատություններում, ինչպիսիք են Յ. Ա. Կոմենսկին, Ժ.-Ժ. Ռուսոն, Ա. Դիստերվերգը, Կ. Դ. Ուշինսկին, Վ. Ն. Շուլցինան և այլք [9]:

Մինչ նախադպրոցականների սոցիալական ակտիվության ձևավորման խնդրին անցնելը հարկավոր է հասկանալ՝ ինչպիսի անձնային որակներ է ենթադրում սոցիալապես ակտիվ մարդը: Այն ներառում է բազմաթիվ հատկանիշներ, ինչպիսիք են պատասխանատվությունը, ինքնուրույնությունը, բարոյականությունը և այլ նմանատիպ որակների համադրությունը:

Երեխաների գործունեությունն ու անկախությունը ամբողջ դիդակտիկ համակարգի հիմնական սկզբունքներից մեկն է. «Ուսուցչի խնդիրն այն է, որ սովորողները պատրաստի, արդեն լուծում ստացած խնդիրներ չուսումնասիրեն, այլ ուղղեն իրենց մտավոր գործունեությունը դրանց լուծմանը» [7]:

Մեր ուսումնասիրության նպատակն է՝

1. վերլուծել սոցիալական հաղորդակցման հմտությունների զարգացումը նորմայում և լոգոպեդիայի տեսանկյունից,

2. պարզել նախադպրոցահասակների և կրտսեր դպրոցում սովորողների սոցիալական հաղորդակցման էությունը,

3. որոշել սոցիալական հաղորդակցման հմտությունների ձևավորմանն ուղղված աշխատանքների բնույթը լոգոպեդական աշխատանքների ընթացքում:

Վերոնշյալ նպատակների համար մեր առջև դրել ենք հետևյալ **խնդիրները՝**

1. ուսումնասիրել սոցիալական հաղորդակցման վերաբերյալ մասնագիտական գրականություն,

2. ծանոթանալ սոցիալական հաղորդակցման խանգարումների հետազոտման մեթոդիկաներին և հնարավոր շտկման եղանակներին:

Մեր ուսումնասիրությունների համար կիրառվել է **մեթոդների** հետևյալ գործիքակազմը՝ գրույց, դիտում, հարցազրույց, հարցաթերթիկային հարցում:

«Հաղորդակցում» տերմինը, ըստ Harper Douglas: «communication»: Online Etymology Dictionary աղբյուրի, ծագել է լատիներեն «communico» բառից, որը նշանակում է **դարձնում եմ ընդհանուր, կապում եմ, շփվում եմ:**

Հաղորդակցման նպատակը տեղեկատվության փոխանցումն է, որը կարող է կատարվել զանազան ձևերով [12]: Հաղորդակցությունը տեղեկությունների փոխանցման գործընթացն է, որը կատարվում է իմաստավոր շարժումներով (ժեստեր), դեմքի արտահայտություններով, խոսքով, մամուլի կամ էլեկտրոնային փոստի հաղորդագրություններով, հեռախոսով, ռադիոյով, հեռուստատեսությամբ և այլ եղանակներով: Հենց այս աղբյուրներից են երեխաները լսում, տեսնում և վերցնում տեղեկատվությունը, որոշակի բառապաշարով, քերականական ճիշտ կառույցով և կապակցված խոսքով փոխանցում շրջապատին: Հաղորդակցումը հասարակական սուբյեկտների (անձ, սոցիալական խումբ) փոխներգործության գործընթաց է, որի ժամանակ տեղի է ունենում տեղեկության, փորձի, գիտելիքների, կարողությունների և գործունեության արդյունքների փոխանակում [10, 11]: Իսկ ի՞նչ է նշանակում կարողանալ հաղորդակցվել: Դա նշանակում է կարողանալ ճանաչել մարդկանց, գնահատել նրանց գործնական հնարավորությունները և, դրա հիման վրա օգտագործելով հաղորդակցման

հոգեբանական ունակությունները, նրանց հետ փոխհարաբերություններ կառուցել [1]: Դեռևս նախադպրոցական տարիքից լոգոպեդական աշխատանքի հիմնական ուղղություններից մեկը երեխաների մոտ հաղորդակցման հմտությունների զարգացումն է: Հաղորդակցման հմտությունները ենթադրում են երեխայի արագ կողմորոշումը տարբեր իրավիճակներում, վերբալ և ոչ վերբալ հաղորդակցման միջոցների ազատ կիրառումը: Մեր պրակտիկ փորձի ընթացքում հաճախ ենք հանդիպում երեխաների, որոնց ընտանիքներում չի կարևորվում երեխայի հաղորդակցման սոցիալական կարողությունների զարգացումը: Սա մեզ թույլ է տալիս ևս մեկ անգամ հիմնավորել Լ. Ս. Վիգոտսկու այն միտքը, ըստ որի՝ երեխայի խոսքը ձևավորվում է սոցիալական շփման մեջ, ակտիվ խոսքային միջավայրում: Այս պարագայում լոգոպեդական աշխատանքում շեշտը պետք է դնել երեխայի հոգեբանական պաշտպանվածության, նրա հարմարավետության, հասակակիցների հետ հուզական շփում ստեղծելու անհրաժեշտության վրա: Լոգոպեդական աշխատանքի ուսումնական գործընթացում հաղորդակցման հմտությունների զարգացման համար նպատակահարմար է բառապաշարի հարստացումը զգացմունքներ և հույզեր ցույց տվող բառերով:

Սոցիալական հաղորդակցումը, բանավոր խոսքը, գրավոր խոսքը ունեն բարդ փոխներգործություն: Սոցիալական հաղորդակցման հմտությունները հարկավոր են լեզվի արտահայտման ու ընկալման համար և՛ գրավոր, և՛ բանավոր խոսքում: Գրավոր և բանավոր խոսքի կիրառման հմտությունները թույլ են տալիս արդյունավետ հաղորդակցվել տարբեր սոցիալական կոնտեքստներում, տարբեր նպատակներով [10]: Այս հանգամանքը պետք է հաշվի առնել հատկապես մեր օրերում, երբ գրավոր խոսքի միջոցով հաղորդակցումն առավել արդիական է դառնում:

Սոցիալական հաղորդակցման վարքային այնպիսի դրսևորումները, ինչպիսիք են տեսողական կոնտակտը, դեմքի միմիկայի փոփոխությունները, մարմնի լեզուն, ժեստերը պայմանավորված են սոցիալ-մշակութային և անհատական գործոններով [Curenton & Justice, 2004; Inglebret, Jones, & Pavel, 2008]: Վերոնշյալի համար գոյություն ունի ընդունված նորմերի լայն շրջանակ՝ կախված տվյալ անձի անհատական առանձնահատկություններից, ընտանիքից և, իհարկե, ազգային պատկանելիությունից:

Ըստ Ամերիկայի Խոսքի և լսողության ասոցիացիայի՝ սոցիալական հաղորդակցման խանգարումները բնութագրվում են սոցիալական նպատակներով օգտագործվող վերբալ և ոչ վերբալ հաղորդակցման դժվարություններով: Սոցիալական հաղորդակցման խնդիրներ չկան, երբ անձը՝

1. Հաղորդակցվում է որևէ սոցիալական նպատակով, որը հատուկ է կոնկրետ սոցիալական իրավիճակի:
2. Փոխում է հաղորդակցման ձևը, որպեսզի համապատասխանի լսողի «կարիքներին»:
3. Հետևում է երկխոսության և մենախոսության կանոններին:
4. Հասկանում է ենթատեքստը կամ երկիմաստ խոսքը:
5. Հասկանում է, թե ինչի մասին է խոսքը, նույնիսկ երբ դա ակնհայտորեն չի շեշտվում դիմացինի խոսքում:

Սոցիալական հաղորդակցման խանգարումը կարող է հանգեցնել հեռահար խնդիրների՝ սոցիալական դիրքը գտնելու, ընկերների հետ փոխհարաբերությունների, ակադեմիական հաջողությունների հասնելու, աշխատանքում հաջողությունների հասնելու դժվարությունների: Այս ամենը կարևորվում է խոսքի զարգացման փուլում գտնող երեխաների սոցիալական հաղորդակցման զարգացմանը նպաստելու տեսանկյունից: Սոցիալական հմտությունների ձևավորումը սկսվում է դեռևս նորածնային շրջանից, երբ երեխան սկսում է ճանաչել իրեն շրջապատող աշխարհը: Ինչպես նշում է Ամերիկայի Խոսքի և լսողության ասոցիացիան, սոցիալական հաղորդակցման խանգարումները կարող են հանդես գալ որպես առանձին խանգարում կամ լինել այլ խնդիրների հետ զուգակցված՝

1. մտավոր հետամնացություն,
2. զարգացման խանգարումներ,
3. սովորելու կարողության խանգարումներ,
4. բանավոր խոսքի խանգարումներ,
5. գրավոր խոսքի խանգարումներ,
6. ուշադրության դեֆիցիտ և հիպերակտիվության խանգարում,
7. գլխուղեղի տրավմաներ (մանկական և հասուն տարիքում),
8. աֆազիա,
9. թուլամտություն,
10. գլխուղեղի աջ կիսագնդի վնասվածքներ:

Աուտիստիկ սպեկտրի խանգարումները զարգացման խանգարումների լայն սպեկտր են, որոնց դեպքում նկատվում են

սոցիալ-հաղորդակցական հմտությունների անբավարարություն, սահմանափակ հետաքրքրությունների շրջանակ, կրկնվող գործողություններ [11]: Այն արտահայտվում է այս երեխաների զգալի առանձնահատկություններով, սակայն հիմնական դեր են խաղում սոցիալիզացիայի և հաղորդակցման հմտությունների խանգարումները:

Աուտիստիկ սպեկտրի խանգարումների դեպքում սոցիալական հաղորդակցման խանգարումներն ունենում են զգալի առանձնահատկություններ, որոնք ուղեկցվում են սահմանափակ, ստերիոտիպ, կրկնվող վարքագծով: Այսպիսով, սոցիալական հաղորդակցման խանգարումը կարող է ախտորոշվել նաև աուտիստիկ սպեկտրի խանգարումների համատեքստում [8]:

Գոյություն ունեն որոշակի կանոններ, որոնց մենք հետևում ենք խոսելու ընթացքում՝ կախված նրանից, թե ինչ իրավիճակում ենք և ում հետ ենք խոսում: Ակտիվ սոցիալական դիրքորոշումը առավել ակնհայտ է նախադպրոցական տարիքի երեխաների հասարակական գործունեության մեջ:

Սոցիալական հաղորդակցության կանոններից օգտվելու խնդիրներ կարող են ունենալ և՛ մեծահասակները, և՛ երեխաները: Ներկայացնենք մի իրավիճակ, երբ Դուք Ձեր ընկերոջը հրավիրել եք ընթրիքի: Ձեր երեխան, տեսնելով, թե ինչպես է նա փորձում թխվածքաբլիթներ վերցնել, ասում է. «Ավելի լավ կլինի չուտեք դա, այլապես ավելի կգիրանաք»: Ձեր հավատը չի գալիս, որ նա կարող էր նման բան ասել: Կամ մեկ այլ իրավիճակ. Դուք խոսում եք հարևանի հետ իր նոր մեքենայի մասին: Նա դժվարանում է շարունակել խոսակցությունը և անդադար շեղվում է թեմայից և խոսում իր սիրելի հեռուստածրագրի մասին: Նա չի նայում Ձեզ խոսելիս և նույնիսկ չի ծիծաղում Ձեր կատակների վրա: Նա շարունակում է խոսել նույնիսկ այն ժամանակ, երբ Դուք նայում եք ժամացույցին և հիշեցնում, որ արդեն ուշ է: Վերջապես Դուք հեռանում եք՝ մտածելով, թե որքան դժվար է նրա հետ խոսելը: Եվ՝ Ձեր երեխան, և՛ Ձեր հարևանը լավ են խոսում: Բանն այն է, որ նրանք ունեն սոցիալական հաղորդակցման, սոցիալական կարողությունների տիրապետման խնդիրներ:

Այս և բազմաթիվ այլ օրինակներ երբեմն թյուրիմացության պատճառ են դառնում: Այսպիսի խանգարումները շփոթվում են մտավոր, հոգեկան և այլն նմանօրինակ խնդիրների հետ, այնինչ խնդիրը հաղորդակցման հմտությունների անբավարարությունն է, որը պահանջում է համակողմանի շտկողական աշխատանք լոգոպեդի և

հոգեբանի մասնակցությամբ: Գրականության մեջ առանձնացված է սոցիալական հաղորդակցման հատկությունների 3 հիմնական խումբ: Լեզվի գործածությունը տարբեր նպատակներով՝

- Ողջունելու համար. «Բարև, «ցտեսություն»:
- Տեղեկացնելու նպատակով. «Ես այսօր թատրոն եմ գնալու»:
- Պահանջելու. «Ջու՛ր տուր ինձ»:
- Պլանավորելու. «Ես գնալու եմ քեզ համար թխվածք գնելու»:
- Խնդրանքով դիմելու. «Խնդրում եմ, ինձ ջուր տուր»:

Խոսակցական ոճը փոփոխելը կախված իրավիճակից և խոսակցից՝

- երեխայի և մեծահասակի հետ,
- տվյալ թեմային անտեղյակ և քաջատեղյակ մարդու,
- տանը, դասարանում և խաղահրապարակում:

Որոշակի կանոններին հետևելը երկխոսության և որևէ բան պատմելու ընթացքում.

- Իմանալ, թե երբ է պետք խոսել, սպասելը քո հերթին:
- Ներկաներին ներկայացնելը, թե ինչի մասին եք խոսելու:
- Թեմայից չշեղվելը:
- Եթե որևէ մեկը չի հասկանում Ձեզ, ապա նույն միտքը այլ կերպ ձևակերպելը:
- Խոսելիս ժեստերի և մարմնի լեզվի օգտագործումը:
- Ջրուցակիցների միջև որոշակի հեռավորության պահպանումը:
- Միմիկայի և տեսողական կոնտակտի պահպանումը:

Իհարկե, այս կանոնները տարբեր մշակույթների դեպքում տարբեր են: Այն մարդիկ, ովքեր հաղորդակցման խնդիրներ ունեն, կարող են՝

- Խոսելիս սխալ արտահայտություններ անել կամ անհամապատասխան վարք դրսևորել: Օրինակ՝ ծիծաղել խոսելիս կամ սկսել խոսել մեկ այլ բանի վերաբերյալ:
- Պատմել թեմային չառնչվող կամ անիմաստ պատմություններ:
- Խոսքը սահմանափակ օգտագործել, խոսակցությունը սկսել առանց բարևելու, շնորհակալություն չհայտնել, միայն ասել այն, ինչ ուզում են:

Ըստ Ի. Մ. Կորոտկովի՝ երեխայի սոցիալական հաղորդակցման պահանջմունքների ձևավորումը կարելի է ներկայացնել 4 հիմնական փուլերով. մեծահասակի նկատմամբ երեխայի ուշադրության և հետաքրքրության ի հայտ գալը պայմանավորված է.

1. Մեծահասակի նկատմամբ երեխայի էմոցիոնալ դրսևորումների արտահայտմամբ:

2. Երեխայի կողմից նախաձեռնողական գործողությունները մեծահասակի ուշադրությունը գրավելով:

3. Մեծահասակի վերաբերմունքի և գնահատականի նպատամար երեխայի զգայունությամբ:

4. Մեծահասակի վերաբերմունքի և գնահատականի նպատամար երեխայի զգայունությունը:

Կյանքի առաջին տարվա վերջում երեխաներն իրենց հասկակիցների հետ շփվելու մեծ ցանկություն ունեն, նրանք սիրում են լինել այլ երեխաների միջավայրում, չնայած դեռ չեն խաղում: Կյանքի երկրորդ տարվանից սկսած՝ հասակակիցների հետ շփումը ընդլայնվում է, և 4-ամյա երեխայի համար դա դառնում է առաջատար կարիքներից մեկը: Միննույն ժամանակ նրանց ինքնուրույնությունն ու նախաձեռնողականությունն աճում են, այսինքն՝ վարքը դառնում է ավելի նպատակաուղղված [4]: Երեխայի հաղորդակցման կարիքի հիման վրա առաջանում է՝ ճանաչման անհրաժեշտություն և դրա զարգացում (առաջին հերթին չափահասներից և հետո իր հասակակիցներից), որոնք աստիճանաբար բացահայտում են երեխայի ճանաչողական ոլորտի հնարավորությունները:

Ինչպես նշում է Վ. Ս. Մուխինան, հաղորդակցման ոլորտում կարևոր նշանակություն ունի զարգացման գործընթացում ձեռք բերված ճանաչողական գործընթացների անհրաժեշտությունը, որը որոշում է անձի զարգացման դրական ընթացքը: Այն սովորեցնում է երեխային ձգտել հասնելու այն ամենին, ինչը կարևոր է այն մշակույթի մեջ, որին երեխան պատկանում է [5]:

Ռուս հայտնի հոգեբաններ, Լ. Ս. Վիգոտսկու աշակերտներ Լ. Բ. Բոժովիչի և Լ. Ս. Սլավինայի հետազոտությունն ապացուցում է, որ ավագ նախադպրոցականների և շրջապատող իրականության միջև հարաբերությունների բազմազանությունը որոշվում է սոցիալական շարժառիթներով, որոնք ստեղծվել են երեխաների և շրջապատող իրականության միջև գոյություն ունեցող հարաբերությունների ամբողջ համակարգով: Այս սոցիալական շարժառիթները հիմնականում կախված են ընտանիքից, երեխայի կյանքի հանգամանքներից, դպրոցում նրա դիրքի, դպրոցի նկատմամբ իր ներքին վերաբերմունքից, նրանք ներառում են այն ձգտումները, երեխայի կարիքները, որոնք ծագում են կյանքի բոլոր հանգամանքներից և կապված են անձի հիմնական կողմնորոշման հետ [7]:

Մասնագիտական գրականության մեջ հաղորդակցումը համարվում է շփման ընթացքում արագ և ճշգրիտ կողմնորոշման ունակություն, որը հիմնված է անհատի հաղորդակցական փորձի վրա: Հաղորդակցությունը կարևոր բաղադրիչ է, որը բաղկացած է երեխայի խոսքը հասկանալի դարձնելու և ուրիշների էլույթը հասկանալու պատրաստակամության մեջ [2]:

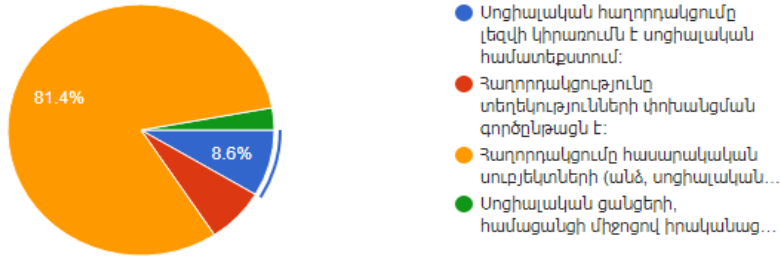
Խոսքի խանգարումներ ունեցող երեխաների խոսքային ակտիվության մակարդակը ցածր է, որն իր հերթին խոչընդոտում է մտածողական և ճանաչողական գործընթացների զարգացմանը, բացասաբար է ազդում անհատական զարգացման և նախադպրոցահասկանների վարքի վրա: Այս ամենը յուրովի բարդացնում է հաղորդակցման հմտությունների ձևավորումը: Մարդկանց հաղորդակցման հմտությունների ձեռքբերման մի քանի հիմնական աղբյուրներ կան՝ կյանքի փորձը, արվեստը, ընդհանուր կրթական մակարդակը և հատուկ գիտական մեթոդներ [3, 4, 6]:

Երեխաների սոցիալական հաղորդակցման հիմնախնդիրը լոգոպեդիայի տեսանկյունից բազմիցս ուսումնասիրել են բազմաթիվ հոգեբաններ՝ Լ. Բոժովիչ, Ի. Կոն, Լ. Ս. Վիգոտսկի, Դ. Ֆելդշտեյն, Դ. Բ. Էլկոնին, Ժ. Պիաժե, Կ. Լևին, Շ. Բյուլեր և այլք: Նրանցից շատերի կարծիքով՝ երեխայի հետագա սոցիալականացման և ժամանակակից հասարակությանն ինտեգրվելու գործընթացը մեծապես կախված է վերջինիս հաղորդակցական ոլորտի զարգացման արդյունքներից: Գրեթե բոլոր հոգեբանները համակարծիք են, որ հաղորդակցումն անգնահատելի դեր ունի երեխայի անձի զարգացման գործում, ուստի և սկզբունքորեն կարևոր է դառնում վերջինիս առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը:

Հաշվի առնելով սոցիալական հաղորդակցման կարևորությունը, գրականության տվյալների ուսումնասիրությունը և մեր պրակտիկ փորձը՝ ստորև ներկայացված են լոգոպեդիների, խոսքի խանգարումներ ունեցող երեխաների ծնողների և տարրական դասարաններում սովորողների շրջանում մեր կողմից անցկացված ուսումնասիրությունների և հարցման արդյունքները:

Հարցմանը մասնակցել են ընդհանուր թվով 70 մարդ՝ լոգոպեդ և ծնող: Հարցման մասնակիցները 18-32 տարեկան և բարձր տարիքային խմբին պատկանող անձինք են, որոնց 47 % գործող մասնագետներ են, 33 %-ը և՛ ուսանող և՛ աշխատող, 13 %-ը մասնագիտական կրթություն ունեցող, սակայն չաշխատող մասնագետներ են: Ստորև բերված

տրամագրում սոցիալական հաղորդակցման վերաբերյալ հարցման մասնակիցների մեկնաբանություններն են, որում մասնակիցների 81, 4%-ը հաղորդակցման հոգեբանական ձևակերպում է տվել:

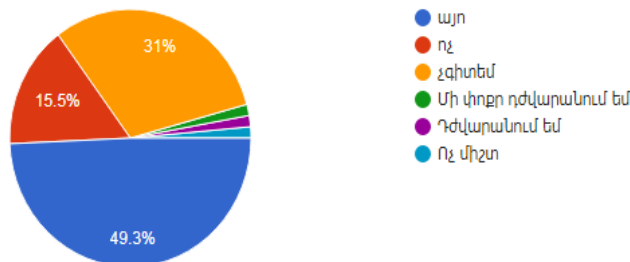

Տրամագիր 1. Սոցիալական հաղորդակցման վերաբերյալ հարցման մասնակիցների մեկնաբանությունները տոկոսային հարաբերությամբ:

Տարրական դասարաններում սովորողների (թվով 70) 56,3%-ը տղաներ են, 43,7%-ը՝ աղջիկներ: Նրանց 73,2%-ը նշել է, որ հեշտությամբ է շփվում դասընկերների հետ և ունի շատ ընկերներ, որոնց հետ հիմնականում ծանոթացել է դպրոցում: Մեր կողմից անցկացված հարցման շրջանակներում առաջարկվեցին որոշակի տրամադրություններ նշանակող նկարներ. երեխաները պետք է ընտրեին իրենց այդ պահին դուր եկած տրամադրությունն արտահայտող նկարը և զուգորդումներ անեին իրենց սեփական տրամադրությունների ու զգացումների հետ: Նրանց 49,3% -ը նշել է, որ լինում են դեպքեր, երբ սեփական մտքերը, իրենց զգացածը, տեսածը, լսածը այնքան էլ լավ չի ստացվում արտահայտել:

Կարողանո՞ւմ ես արտահայտել մտքերդ, ցանկություններդ:

71 responses

Տրամագիր 2. Հարցված երեխաների ինքնարտահայտման մակարդակը տոկոսային հարաբերությամբ:

Հիմնականում նշել են, թե երբ են նման դժվարություններ ունենում. դասերի ժամանակ մոռանում են, թե ինչի մասին էին խոսում, ուսուցիչների հետ խոսելիս, խաղալիս, հարցերին պատասխանելիս, երբ որոնե բան են ուզում անել, բայց դժվարանում են բացատրել ու համոզել ծնողներին, անձանոթ մարդկանց հետ խոսելիս և այլն: Հարցման արդյունքները հուսադրող էին մինչ այն պահը, երբ պարզ դարձավ, որ նախադպրոցահասակների 59,2%-ը ազատ ժամանակ գերադասում է խաղալ հեռախոսով կամ համակարգչով՝ հետին պլան թողնելով բակային խաղերը ընկերների հետ: Նրանց միայն 19,7%-ն է պատրաստ սեփական նախաձեռնությամբ ծանոթություն հաստատել նոր մարդկանց հետ:

Այսպիսով, վերլուծելով ուսումնասիրության արդյունքները, կարող են նշել, որ մասնակիցների հիմնական մասը՝ գրեթե 67.6 %, հայտնվել է այնպիսի իրավիճակում, երբ նրանց հաղորդակցման հմտությունները բավարար չեն եղել արդյունավետ հաղորդակցման համար: Նրանց 88,7%-ը նշում է, որ ճանաչում են, գիտեն մարդկանց, ովքեր ունեն սոցիալական հաղորդակցման խնդիրներ: Հարցվածների 45,7%-ը նախընտրում է կենդանի շփումը, սակայն նրանցից շատերը օրվա ընթացքում 2-4 ժամ անցկացնում են համացանցում և դժվարանում են պատասխանել այն հարցին, թե որքան ժամանակ են տրամադրում կենդանի շփմանը: Նրանց 71,4%-ը նշում է նաև, որ թվային տեխնոլոգիաների հաճախակի օգտագործումը բացասական ազդեցություն է թողնում հաղորդակցման հմտությունների վրա: Հարցվածների 70%-ը կարծում է, որ երեխաների հաղորդակցման հմտությունների զարգացմանն ուղղված նպատակաուղղված աշխատանքի կարիք կա:

Այս հարցը միշտ հրատապ է նաև երեխայի խոսքի զարգացման որակի և ժամկետի տեսանկյունից: Երբ լոգոպեդի և խոսքի զարգացման խանգարում ունեցող երեխայի ծնողի գրույցից պարզ է դառնում, որ երեխան օրվա մեծ մասն անցկացնում է էկրանի առջև, ունի խոսքի զարգացման խանգարում ոչ միայն հնչարտաբերման ու բառապաշարի մակարդակում, այլև խոսքի քերականական կառույցի, կապակցված խոսքի մակարդակում, և ծնողի կողմից չի կարևորվում երեխայի հետ կենդանի շփումը, այլ էկրանը դիտվում է որպես արագ սովորելու լավ միջոց: Սակայն սա թույլ է տալիս եզրակացնել, որ որքան էլ 21-րդ դարում տեխնոլոգիական միջոցները մեծ տեղ են գրավում մեր կյանքում, այնուամենայնիվ, խոսքը, խոսքային հաղորդակցումը, մարդու

մեծագույն ձեռքբերումն է որպես մտածողության գործիք և ճանաչական ոլորտի զարգացման միջոց: Հարկ է նշել, որ սոցիալական հաղորդակցման հմտությունների խանգարումներ կարող են դիտվել ինչպես նորմալ զարգացում ունեցող, այնպես էլ զարգացման առանձնահատկություններ ունեցող երեխաների մոտ: Այդ է պատճառը, որ դեռևս նախադպրոցական տարիքից անհրաժեշտ է նպատակաուղղված կերպով զարգացնել երեխաների սոցիալական հաղորդակցման կարողությունները, ինչի մասին նշում են նաև հարցման մեծահասակ մասնակիցները: Կանխարգելիչ և շտկողական լոգոպեդական աշխատանքների կարևորությունը ակնհայտ է հատկապես մեր օրերում, երբ թվային տեխնոլոգիակաները մեր առօրյա կյանքում առավել կիրառելի են դարձել, քան մարդկային կենդանի շփումը ինչպես մեծահասակների, այնպես էլ երեխաների շրջանում:

ВАЖНОСТЬ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНЫХ НАВЫКОВ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ РЕЧИ

Чарчян А. Р., Аракелян Р. К.

Актуальность развития социальной коммуникации обусловлена социальными потребностями общества в формировании социально активной личности. Число детей с нарушениями речи и общения во всем мире увеличивается из-за отсутствия живого общения, доступа детей к цифровым технологиям, напряженной ситуации в семье, экологических, физиологических и других проблем. В XXI веке общение и коммуникация особенно важны для приобретения идей, обмена идеями и опытом и так далее. Однако для людей с нарушениями речи этот вопрос всегда актуален, поскольку у этих людей возникают различные проблемы вербального и невербального общения.

Ключевые слова: социальные навыки, общение, использование языка, нарушения речи, логопеды, опрос.

THE IMPORTANCE OF DEVELOPING SOCIAL CAPACITY IN THE CONTEXT OF SPEECH DEVELOPMENT

Charchyan A. R., Araqelyan R. K.

The relevance of the development of social communication skills of child is due to the social needs of society in the formation of a socially active person.

The number of children with speech and communication disorders is increasing due to the lack of live communication, children's access to digital technologies, tense situations in the family, environmental, physiological and other problems. In the 21st century, communication is especially important for acquiring ideas, exchanging ideas and experiences, etc. However, for people with speech impairments, this question is always relevant, since they have various problems of verbal and non-verbal communication.

Keywords: social skills, communication, the use of language, speech disorders, speech therapists, inquiry.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Խաչատրյան Տ. Հաղորդակցման և աշխատանքային գործունեության հիմնական հատկություններ: Երևան: ՀՀ ԿԳՆ կրթության ազգային ինստիտուտ մասնագիտական կրթության և ուսուցման զարգացման ազգային կենտրոն: 2012: էջ 10-34: 256 էջ:
2. Емельянов Ю. Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетентности. М.: Просвещение. 1995. 113 с.
3. Калягин В. А. Логопсихология: учеб. пос. для студ. высш. учеб. заведений. В. А. Калягин, Т. С. Овчинникова. М.: Академия. 2006. 320 с.
4. Коротков И. М. Подвижные игры : учеб. пособие для студентов вузов и ссуз физической культуры. И. М. Коротков, Л. В. Былеева. М.: СпортАкадемПресс. 2002. 40 с.
5. Павлова О. С. Нарушение коммуникативного акта у детей с общим недоразвитием речи: Психолингвистика и современная логопедия/ О. С. Павлова. М. 1998. 213 с.
6. Сергеенко А. В. Социально-коммуникативная компетентность у дошкольников с общим недоразвитием речи //Специальное образование. 2017. Т. 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-kommunikativnaya-kompetentnost-u-doshkolnikov-s-obschim-nedorazvitiem-rechi.pdf>.
7. Соловьева Л. Г. Особенности коммуникативной деятельности детей с общим недоразвитием речи.// Дефектология. 1996. № 1. С. 62–67.

8. Социально-коммуникативное развитие детей старшего дошкольного возраста в процессе подвижных игр. Екатеринбург, 2017, <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/7515/2/10Avdeenko.pdf>
9. ASHA- Social Communication
<https://www.asha.org/public/speech/development/Social-Communication/>
10. ASHA- Soical Communication Disorders
<https://www.asha.org/Practice-Portal/Clinical-Topics/Social-Communication-Disorder/>
11. Harper Douglas: «Communication»: Online Etymology Dictionary
<http://www.sciepub.com/reference/240433>

Տեղեկություններ հեղինակների մասին

Չարչյան Ա. Ռ.-մանկավարժական գիտությունների թեկնածու
Հայկական պետական մանկավարժական համալսարան
Էլ. փոստ՝ charchyananna@gmail.com

Առաքելյան Ռ. Կ.- ուսանող
Հայկական պետական մանկավարժական համալսարան
Էլ. փոստ՝ arakeyanrubina-9@aspu.am

Տրվել է խմբագրություն 10.10.2019